

Liikennealan pelikirja

Toimialan tahdonilmaus alan aktiivisesta ja vastuullisesta kehittämisestä sekä systemaattisesta uudistamisesta vientivetoiseksi kasvualaksi.

LVM LIIKENNE- JA
VIESTINTÄMINISTERIÖ

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Liikennealan pelikirja on toimialan yhteinen tahdonilmaus alan aktiivisesta ja vastuullisesta kehittämisestä sekä systemaattisesta uudistamisesta vientivetoiseksi kasvualaksi. Pelikirja kuvaa ja auttaa hahmottamaan julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden rooleja liikenteen markkinoilla sekä parhaita käytäntöjä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Pelikirja kuvaa toimintatapoja, joilla voidaan edistää alan houkuttelevuutta sekä kestäväää yritys- ja vientivetoista kasvua samalla, kun liikenteen yhteiskunnalliset tavoitteet saavutetaan kestävämmiin, yhdenvertaisemmin ja tehokkaammin.

Sisältö

Liikenne kasvun toimialana	3
Julkinen sektori markkinaa muovaamassa	4
Lainsäädäntö, strategiat ja hankintakäytännöt luovat kasvun raamit.....	4
Tutkimus tukee innovaatioita ja ekosysteemien syntyä	5
Liikennetoimialan yhteiset teesit käyttäjälähtöisen ja kestävä markkinan edistämiseksi	6

1. Liikenne kasvun toimialana

Liikenne toimii kansantalouden merkittävänä ajurina. Suomessa liikennealalla ja sitä tukevilla toimialoilla toimii noin 31 000 yritystä, jotka työllistävät noin 176 000 henkilötyövuotta. Markkinoilla toimivien yritysten liikevaihto on 68 miljardia euroa.¹ Kotitalouksien vuosittainen kulutus liikenteeseen on noin 19 mrd euroa.²

Liikennemarkkinat ovat valtava globaali kasvuala, joka on keskellä monimuotoista murrosta. Alan digitalisoituminen, automatisaatio, palveluistuminen ja sähköistyminen muuttavat nykyisiä toimintatapoja. Murros koskee kaikkia liikennemuotoja ja pakottaa perinteiset toimijat uudistumaan, ja avaa samalla ovia uusille toimijoille. Kykyä muuttua ja kehittyä tarvitaan erityisesti yllättävissä kriisitilanteissa, joissa alan toimijoilta vaaditaan resilienssiä ja yhteistyötä ratkaisujen löytymiseksi. Suomalaiset yritykset ovat erittäin hyvin asemoituneita suhteessa alan kehitykseen hyödyntäen suotuisaa toimintaympäristöä sekä mobiili-

markkinoilla kertynyttä maailmanluokan ohjelmisto- ja teknologiaosaamista. Murrosvaihe on samanaikaisesti sekä uhka että mahdollisuus, pelikirjassa otetaan huomioon nämä molemmat näkökulmat.

Aktiivisella tieto- ja innovaatiopolitiikalla voimme vaikuttaa siihen, että Suomessa syntyy liikennealalla uusia, sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäviä vientikelpoisia ratkaisuita. Liikennealan kehittäminen tulee nähdä investointina tulevaisuuden työpaikkoihin ja vientiin, eikä vain menona valtion, kuntien, yritysten ja kotitalouksien budjeteissa. Älykäs liikennejärjestelmä tarjoaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisille toimijoille järjestelmän kaikilla osa-alueilla. Se avaa uusia mahdollisuuksia kustannussäästöihin ja päästövähennyksiin ja edistää koko yhteiskunnan tuottavuuskehitystä.

Suomi on 2010-luvulla onnistuttu koko toimialan yhteisellä nostamaan liikenteen ja liikkumisen maailman kärkijoukkoihin. Alan toimijoiden yhteistyöllä Suomi voi hyödyntää asemaansa viennin edistämiseksi ja investointien houkuttelemiseksi sekä toimia koelaboratoriona uusille ratkaisuille.

Liikenneala ja sitä tukevat toimialat Suomessa

31 000
 yritystä

176 000
 henkilötyövuotta

68 mrd €
 yritysten liikevaihto

19 mrd €
 kotitalouksien
 kulutus liikenteeseen

Julkinen sektori markkinaa muovaamassa

Julkinen sektori on keskeisessä roolissa liikennealan muutoksen aikaansaamisessa. Liikenne- ja viestintäpolitiikan rinnalla liikenteen markkinoita muovaavat erityisesti ilmasto- ja energiapolitiikka sekä elinkeino- ja innovaatiopolitiikka. Julkinen sektori toimii politiikan suunnannäyttäjänä, sääntelijänä ja mahdollistajana, kun taas yksityisen sektorin rooli on toimia innovaattorina ja toteuttajana silloin, kun kilpaillut markkinat toimivat.

Julkisella sektorilla on liikenteen toimialalla velvollisuus edistää kansalaisten hyvinvointia ja alueiden elinvoimaisuutta edistäjänä, sekä huolehtia erityisryhmien tarpeista. Julkisten toimijoiden roolit ja painopisteet vaihtelevat myös alueittain ja toimialan sisällä. Esimerkiksi kasvavilla kaupunkiseuduilla joukkoliikenteellä on keskeinen rooli myös maankäytön kehittämisessä ja ilmastotavoitteiden saavuttamisessa.

Strateginen politiikkaohjaus, toimintaympäristön sääntely, julkiset hankinnat ja tuet, sekä kokeilut ja TKI-rahoitus ovat tehokkaita tapoja suunnata liikennealan kehitystä. Samalla luodaan markkinoita ratkaisuille, jotka palvelevat sekä yhteiskunnan että yritysmaailman tavoitteiden saavuttamista, ja ennen kaikkea tuottavat kansalaisille ja yrityksille laadukkaita liikku- ja kuljetusratkaisuja sekä palveluita.

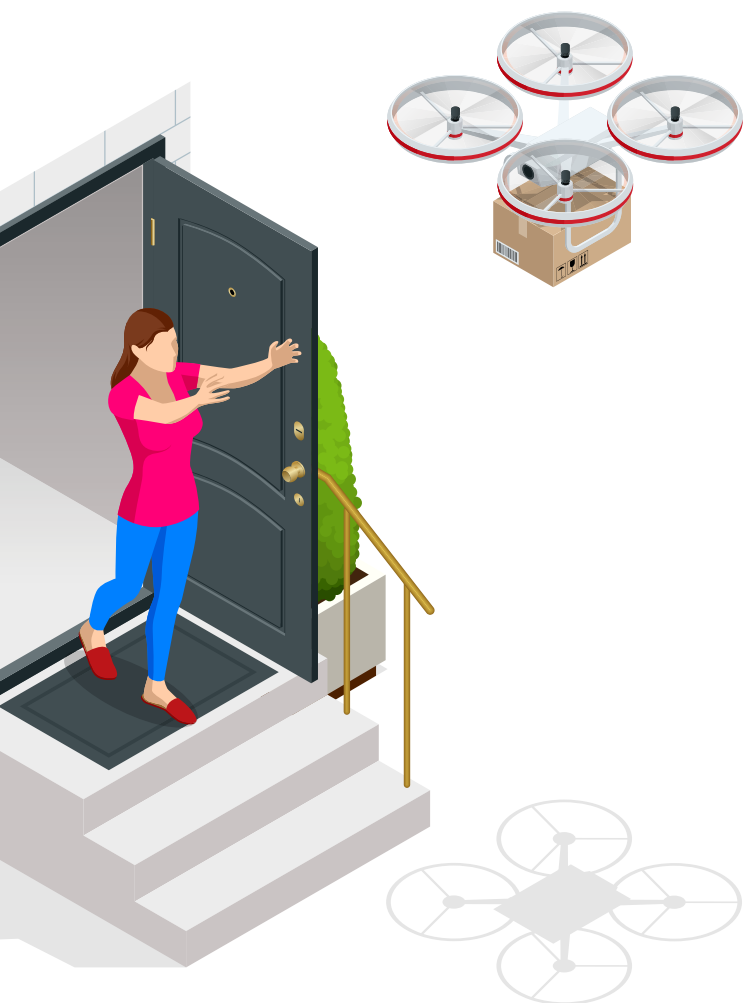

Lainsäädäntö, strategiat ja hankinta-käytännöt luovat kasvun raamit

Liikennettä koskevaa **lainsäädäntöä** on viime vuosina uudistettu runsaasti. Muun muassa laki liikenteen palveluista mahdollistaa eri kulkumuotojen ja kuljetusten yhdistelemisen, tiedon tehokkaamman hyödyntämisen, uusien innovatiivisten palveluiden kehittämisen ja siten liikenteen optimoinnin järjestelmätasolla. Lailla tavoiteltujen hyötyjen toteutuminen vaatii uusien toimintamallien omaksumista osaksi liikennejärjestelmää tasaveroisina perinteisten toimintamallien rinnalla, jolloin mm. julkiset hankinnat, verotus ja liikenteen järjestelyt vaativat lisähuomiota.

Markkinoiden ja palveluiden kehittymisen kannalta on keskeistä, että liikennealan eri **strategioiden ja ohjelmien** tavoitteet ja toimet kulkevat samaan suuntaan yhteistä visiota kohti ja että niiden täytäntöönpano varmistetaan kaikilla tasoilla. Tässä hallinnon tuloso- ohjauksella sekä julkisen omistajan omistaja- ohjauksella on tärkeä rooli. Yritysten kannalta keskeistä on julkisen sektorin toiminnan ennustettavuus ja luotettavuus.

Julkisilla toimijoilla on merkittävä rooli **liikenteen suunnittelussa ja järjestämisessä**. Julkissektorin subventioilla ja panostuksilla on merkittävä rooli markkinan synty- myksen edelly- tyksissä. Julkisen sektorin panostuksia

tarvitaan peruspalvelutason ja erityisryhmien liikkumistarpeiden turvaamisessa sekä ihmisten liikkumisen helpottamisessa. Ne on huomioitava myös yksityisissä liikkumispalveluissa. Sujuvat matkaketjut rakentuvat joukkoliikenteen ja yksityisten liikkumispalvelujen yhteisestä tarjonnasta.

Julkisia hankintoja tehtäessä on syytä huomioida, miten hankinnoilla voidaan yhteiskunnallisen kokonaistehokkuuden rinnalla edistää markkinoiden toimivuutta, kotimarkkinareferenssien syntymistä ja vientikelpoista toimintaa.³

Tulevaisuudessa ratkaisujen sekä liiketoiminnan kehitystä tukevat testialustat sekä edellytykset erilaiselle kokeilutoiminnalle tulevat olemaan entistä merkittävämpiä kansainvälisiä kilpailutekijöitä. Julkisen sektorin hankkeiden puitteissa tapahtuvissa **kokeiluissa** tulisi kiinnittää huomiota mekanismeihin, joilla menestyksekkäät ratkaisut skaalataan isompaan mittakaavaan.

Julkinen sektori voi toimia **palveluntuottajana** joko virasto- tai yhtiömuodossa. Rajanveto sen suhteen, mitä kannattaa hankkia ja mitä tuottaa itse, on keskeistä markkinoiden toimivuuden kannalta. Erityisesti markkinapuutteen

tilanteessa julkisen sektorin palvelutuotanto on perusteltua, ja voi osaltaan poistaa tai korjata markkinan toimintaa tai johtaa uuden markkinan syntymiseen. On myös tärkeää tunnistaa tilanteet, joissa julkisen sektorin oma palvelutuotanto voi vaikeuttaa markkinaehtoisen toiminnan kehittymistä.

Tutkimus tukee innovaatioita ja ekosysteemien syntyä

Liikennejärjestelmän kompleksisuuden ja muutoksen nopeuden lisääntyessä **tutkimuksella** on tärkeä rooli. Valtion **panostukset TKI-toimintaan** ja riskinjakomekanismit erityisesti innovaatioiden alkuvaiheessa vaikuttavat osaltaan alan kehitystä suuntaavasti.

Liikennealan kasvu edellyttää alan **ekosysteemien** kehittämistä. Ekosysteeminen ajattelu on nykytietämyksen valossa tehokkain innovaatioiden synnyttäjä ja hyödyttää kaikkia sen jäseniä tuottamalla lisäarvoa, jota kukaan ei yksin pysty luomaan⁴. Ekosysteemien syntyminen edellyttää julkiselta sektorilta aktiivista verkostojen fasilitointia ja tiivistä vuoropuhelua kotimaisten ja kansainvälisten yritysten sekä tutkimuslaitosten kanssa.

1) Liikennealan mittaristo ja tilannekuva 2020: Ehdotukset kasvuohjelman arviointiin ja toimialan kehityksen seurantaan <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-565-2>

2) Liikennealan kansallinen kasvuohjelma 2018–2022: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160361/TEM_opaat_15_2017_Liikennealan_kansal_kasvuohjelma_11122017.pdf

3) Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090768680>

4) Eurooppalaisen tutkimuksen mukaan peräti 96 prosenttia innovaatioista syntyy ekosysteemeissä – lähde: Suomen kilpailukyvyn ja talouskasvun turvaaminen 2020-luvulla. Selvityshenkilön raportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:1

Liikennetoimialan yhteiset teesit käyttäjälähtöisen ja kestävän markkinan edistämiseksi

Liikennetoimialan yhteisillä teeseillä kuvataan toimijoiden tahtotila liikennealan kehittämiseksi kohti vienti- vetoista laadukkaita ja turvallisia liikkumis- ja kuljettamispalveluita sekä monipuolisia teknologisia ratkaisuita tuottavaa toimialaa, sekä eri toimijoiden rooleja liikenteen markkinoilla.

1 Suomen liikennejärjestelmän kulmakivinä ovat toimivuus, turvallisuus, kestävyys, vastuullisuus ja tehokkuus. Keskiössä on toimivien liikennepalveluiden kehittäminen asiakkaille – niin kuluttajille kuin elinkeinoelämälle.

Edelläkävijyyteen pyrkiminen edistää sekä kansallisten ja alueellisten liikennetavoitteiden että laajojen elinkeinotavoitteiden saavuttamista. Samalla liikennealan välilliset vaikutukset hyvinvoinnille ja yhdenvertaisuudelle kasvavat.

Kilpaileminen globaaleilla markkinoilla edellyttää, että kotimarkkinasta saadaan uskottava näyteikkuna ja referenssi uusille teknologioille ja palveluille.

Tavoitteenamme on, että liikennejärjestelmämme on maailman kärkeä sekä kansainvälisissä vertailuissa että käyttäjien arjessa. Sitoudumme yhteisvoimin kehittämään liikennealasta dynaamisen ja houkuttelevan toimialan ja realisoimaan alan kasvu- ja vientipotentiaalin.

2 Alan kehittymisen ja yhdenvertaisten sekä asiakaslähtöisten palveluiden edellytyksenä ovat toimivat markkinat, joissa tasapuolinen kilpailu ja sääntely kannustavat innovointiin ja systemaattiseen uudistumiseen.

Toimialan murros tarjoaa mahdollisuuksia niin alan perinteisille toimijoille kuin uusille yrityksille. Tasapuoliset toimintaedellytykset tukevat koko alan ja palveluiden kehittymistä.

Valvontamekanismien tehokas hyödyntäminen ja vahvat valvovat viranomaiset tukevat osaltaan markkinoiden toimintaa ja varmistavat asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumisen.

Tuemme ja valvomme alan kilpailumekanismien toimivuutta, joka on markkinoiden kehityksen edellytys. Varmistamme, että alan yritykset kilpailevat omalla etevyydellään aidosti keskenään ja noudattavat samoja velvoitteita.

3 Markkinoiden kehittymisen edellytyksenä on vuorovaikutteinen, tavoitteellinen ja rohkea julkisen ja yksityisen sektorin sekä tutkimusalan välinen ekosysteeminen yhteistyö.

Ekosysteemissä toimitaan normaalissa markkinatilanteessa, missä toimijat tuottavat samalla yhdessä lisäarvoa sekä toisilleen että erityisesti asiakkaille. Yhdessä toimimalla kasvatamme kokonaismarkkinaa, josta kasvun myötä riittää enemmän jaettavaa kaikille.

Liikennealan haasteet ja mahdollisuudet ovat niin laajoja, ettei yksikään toimija kykene niihin yksin vastaamaan.

Sitoudumme kehittämään uusia yhteistyömalleja ja verkostoja koko alan ja asiakkaiden eduksi.

4 Liikennemarkkina on keskellä muutosta, jossa uutta sääntelyä, uusia tarpeita ja organisaatioita syntyy jatkuvasti. Jokaisella toimijalla on omat arvonsa ja tavoitteensa sekä niiden linjaamat roolinsa markkinassa. Roolien tulee olla mahdollisimman selkeät, roolit tulee viestiä avoimesti ja roolitukseen pitää voida luottaa.

Julkinen sektori on mahdollistaja, valvoo reilua kilpailua, vastaa oikeasuhtaisesta sääntelystä ja määrittelee liikennejärjestelmän tavoitteet ja palvelutason. Se pyrkii luomaan parhaat edellytykset yksityisille palveluntuottajille.

Liiketoimintaa harjoittavat julkisomisteiset yhtiöt ja liikelaitokset toimivat markkinaehtoisesti ja kilpailuneutraliteetista huolehtien, siltä osin kuin niiden vastuulla ei ole erityistehtäviä tai yksityisistä toimijoista poikkeavia velvoitteita.

Yksityinen sektori tuottaa palvelut joko markkinaehtoisesti tai julkisesti hankittuna palveluna.

Sitoudumme yhdessä markkinapuutteiden parempaan tunnistamiseen ja markkinoiden ajantasaisen tilannekuvan tuottamiseen.

5 Liikennejärjestelmässä toimivat yritykset tuovat panoksensa liikennejärjestelmään ja kestävä liikennejärjestelmä syntyy julkisten ja markkinaehtoisten palveluiden yhteisestä tarjonnasta. Avoimuus ja luottamus ovat pohja tälle kehitykselle. Liikennejärjestelmän kehittämisen tulee perustua kestäviin palveluratkaisuihin ohjaamiseen.

Markkinaehtoisten liikennepalvelujen yleistyessä on varmistettava, että liikenteen suunnittelussa ja seurannassa sekä uudessa palvelutuotannossa välttämätöntä tietoa jaetaan vastavuoroisesti julkisten ja yksityisten toimijoiden kesken ja että tarvittava tieto on saatavilla koko järjestelmän kehittämiseksi, monialaisen reaaliaikatalouden ja tilastoinnin tarpeisiin ja politiikkatoimien tueksi.

Liikenteen palveluistumisessa aloitettua kokonaisvaltaista uudistamista viedään aktiivisesti yhdessä eteenpäin tavoitteena eri liikennemuotojen ja joukkoliikenteen kokonaisvaltainen integrointi tiedon ja rajapintojen avaamisen kautta asiakaslähtöisten palvelujen kehittämiseksi. Parhaita käytäntöjä kehitetään tämän tavoitteen tueksi.

6 Julkiset hankinnat ovat oleellinen osa liikenteen palveluja ja niitä tulee käyttää määrätietoisesti, alan uudet palvelut mahdollistaen ja kehitystä vauhdittaen.

Hankinnoissa hyödynnetään kilpailun mahdollisuudet. Hankintaosaamista kehitetään systemaattisesti mahdollistaen uudet palvelut. Julkisissa hankinnoissa pyritään teknologianeutraaliuteen sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys huomioiden.

Hyödynnetään innovatiivisia hankintoja, käydään aktiivista markkinavuoropuhelua ja annetaan yrityksille tilaa oma-aloitteisesti ratkaista annetun palvelutavoitteen toteutusta.

Hankinnoissa kiinnitetään huomiota aineettomien oikeuksien ehtoihin niin, että ne antavat yrityksille mahdollisuuden kehittää liiketoimintaansa ja vastavuoroisesti julkiselle sektorille tilaisuuden parantaa palveluitaan.

Kehitämme markkinavuoropuhelua ja toimintakulttuuria.

7 Alan sähköistyminen, automatisaatio ja palveluistuminen haastavat nykyisiä toimintatapoja. Liikenneala toimii aktiivisesti kokeilukulttuurin edistäjänä. Suuntana kokeiluissa on siirtyminen teknisistä kokeiluista markkina-kokeiluihin ja edelleen pysyvään toimintaan.

Liikenneala on positiivinen esimerkki kokeilukulttuurin omaksumisessa. Jatkossa tavoitteena on vaikuttavampien ja kunnianhimoisempien kokeilujen toteuttaminen, kokeilujen sisällön monipuolistaminen sekä kokeilujen skaalautuvuuden varmistaminen.

Rakennamme kokeiluita systemaattisesti yhteistyössä, etsien ratkaisuita eri alueille sekä toimialarajoja ylittäen. Seuraamme kokeilujen vaikuttavuutta ja niistä saatujen oppien hyödyntämistä aiempaa tehokkaammin.

8 Liikenneala toimii aktiivisesti osaamisen kehittäjänä ja osaajien houkuttelijana. Uusia tekijöitä tarvitaan sekä julkiselle että yksityiselle sektorille.

Liikennealan murros haastaa myös henkilöstön osaamisprofiileja. Alalle tulee saada uusia ja uudenlaisia osaajia.

Jotta syntyy kasvua ja uusia työpaikkoja, suuria yrityksiä on autettava hyödyntämään viennin verkostoja sekä kasvuyrityksiä kansainvälistymään.

Luomme yhdessä positiivista mielikuvaa liikennealasta ja jaamme osaamistamme koko verkoston kesken.

